

Anna Majer

Uniwersytet Warmińsko-Mazurski, Olsztyn

anna.majer@uwm.edu.pl

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3421-1941>

Charakter prawny sporządzenia
aktu małżeństwa zawartego
w formie wyznaniowej oraz znaczenie
terminu z art. 8 § 3 k.r.o.
Głosa do uchwały Sądu Najwyższego
z dnia 10 maja 2023 r., III CZP 71/22*

<http://dx.doi.org/10.12775/SIT.2024.036>

1. Wprowadzenie

Przesłanki istnienia małżeństwa ustawodawca ujął w katalogu zamkniętym w art. 1 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego¹. Zawarcie małżeństwa jest aktem prawnym złożonym z oświadczeń nupturientów oraz udziału w tym akcie – w charakterze *conditionis iuris* – kierownika urzędu stanu cywilnego (lub duchownego – w odniesieniu do małżeństwa zawieranego w trybie art. 1

* Uchwała SN z dnia 10 maja 2023 r., III CZP 71/22, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 2023, nr 10, poz. 94. Autorka nie odnosi się do kwestii właściwej obsady składu orzekającego, ocenia jedynie przyjętą w uchwale argumentację.

¹ Ustawa z dnia 25 lutego 1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, tekst jednolity: Dz.U. z 2023 r. poz. 2809 ze zm. (dalej: k.r.o.).

§ 2 k.r.o.). Z tą normą powiązany jest art. 8 k.r.o., który określa dalsze przesłanki zawarcia małżeństwa w formie wyznaniowej. W przypadku małżeństwa zawartego przed duchownym decydującą rolę odgrywa również moment sporządzenia aktu stanu cywilnego na podstawie przekazanego przez duchownego zaświadczenia stwierdzającego, że oświadczenia zostały złożone w jego obecności przy zawarciu związku małżeńskiego podlegającego prawu wewnętrznemu kościoła albo innego związku wyznaniowego. Zaświadczenie to podpisane jest przez duchownego, małżonków i dwóch pełnoletnich świadków, którzy byli obecni przy złożeniu tych oświadczeń. Owe zaświadczenie powinno zostać przekazane do właściwego USC przed upływem pięciu dni od dnia zawarcia małżeństwa. Warto zaznaczyć, że art. 1 § 2 k.r.o. przewiduje fikcję prawną, na mocy której małżeństwo to uznaje się za zawarte w chwili złożenia oświadczenia woli przez małżonków w obecności duchownego².

W dniu 10 maja 2023 r. Sąd Najwyższy (dalej: SN) w Izbie Cywilnej na skutek przedstawienia przez ten sąd zagadnienia prawnego: „[c]zy zostaje zawarte małżeństwo (art. 1 § 2 k.r.o.) w przypadku, gdy mężczyzna i kobieta zawierający związek małżeński podlegający prawu wewnętrznemu kościoła w obecności duchownego oświadczą wolę jednoczesnego zawarcia małżeństwa podlegającego prawu polskiemu i kierownik urzędu stanu cywilnego następnie sporządzi akt małżeństwa na podstawie zaświadczenia, o którym mowa w art. 8 § 2 k.r.o., podpisanego przez innego duchownego i przekazanego do urzędu stanu cywilnego po upływie terminu przewidzianego w art. 8 § 3 k.r.o.?” podjął uchwałę, że: „[n]iezależnie od tego, czy dopełnione zostały wymagania przewidziane w art. 8 k.r.o., małżeństwo zostaje zawarte, gdy mężczyzna i kobieta zawierający związek małżeński podlegający prawu wewnętrznemu kościoła albo innego związku wyznaniowego w obecności duchownego oświadczą wolę jednoczesnego zawarcia małżeństwa podlegającego prawu polskiemu, a kierownik urzędu stanu cywilnego sporządzi akt małżeństwa (art. 1 § 2 k.r.o.)”.

² M. Olczyk, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz aktualizowany*, red. M. Fras, M. Habdas, Lex/el. 2023, art. 8, pkt 1.

Stanowisko przyjęte w omawianej uchwale zasługuje na szczególną uwagę. Sąd Najwyższy odniósł się bowiem do eksponowanych w doktrynie rozbieżności na temat charakteru prawnego sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w formie wyznaniowej. W uchwale SN rozpatrywał trzy stanowiska charakteru prawnego czynności, jaką jest sporządzenie aktu małżeństwa zawartego w formie wyznaniowej. Zgodnie z pierwszym z nich czynność ta stanowi przesłankę o charakterze materialnoprawnym zawarcia małżeństwa i ma charakter konstytutywny. Drugie stanowisko opiera się na założeniu, że sporządzenie aktu małżeństwa nie jest konstytutywne, ale stanowi dopełnienie przesłanki koniecznej dla powstania stosunku prawnego. Zgodnie z trzecim poglądem sporządzenie aktu małżeństwa ma jedynie charakter deklaracyjny. W przypadku związku małżeńskiego zawartego przed kierownikiem USC wątpliwości nie ma, gdyż sporządzenie aktu małżeństwa ma wówczas charakter deklaracyjny i nie wpływa na istnienie związku małżeńskiego³.

Uchwała ta zasługuje na komentarz z uwagi na walory praktyczne. Do tej pory SN rzadko odnosił się do prezentowanej problematyki w komentowanej uchwale⁴. Obok pytania prawnego Sąd podjął również rozważania nad charakterem terminu wskazanego w art. 8 § 3 k.r.o. Zagadnienia te są immanentne.

In abstracto należy zaaprobować poglądy Sądu Najwyższego, że sporządzenie aktu małżeństwa w sposób określony w art. 1 § 2 k.r.o. ma charakter konstytutywny, natomiast procedura przekazania przez duchownego, a następnie sporządzenie przez kierownika USC aktu małżeństwa jest szczególną procedurą administracyjną. Słuszne też jest stanowisko w sprawie charakteru terminu z art. 8 § 3 k.r.o., jak również wniosek, że adresatem tej

³ K. Piasecki, *Prawo małżeńskie*, Warszawa 2011, s. 103–104.

⁴ W wyroku z dnia 3 marca 2004 r., III CK 346/02 („Orzecznictwo Sądów Polskich” 2005, nr 2, poz. 23) Sąd Najwyższy stwierdził, że „obowiązek wpisanego zawarcia małżeństwa w aktach stanu cywilnego, stosownie do uregulowania zawartego w art. 10 ust. 1 pkt 3 Konkordatu i art. 1 § 2 w zw. z art. 8 § 3 k.r.o. i art. 61 a.s.c., zawiera niewątpliwie element konstytutywny. Dopiero od chwili zarejestrowania małżeństwa w aktach stanu cywilnego powstaje bowiem skutek w postaci zawarcia małżeństwa w dacie złożenia przez nupturientów, przed duchownym, odpowiednich oświadczeń woli”.

normy jest duchowny. Jednak *in concreto* Sąd całkowicie pominął fakt dokonanego przez proboszcza fałszerstwa intelektualnego zaświadczeń przesłanych do USC. *Ad casum* akt małżeństwa został sporządzony na podstawie sfałszowanego dokumentu, co istotnie powinno wpłynąć na ocenę tego konkretnego stanu faktycznego⁵.

2. Stan faktyczny

Stan faktyczny, na kanwie którego zapadła głosowana uchwała, opierał się na sporze osadzonem pomiędzy żądaniem – jednej ze stron – orzeczenia separacji a domaganiem się – przez drugą ze stron – uznania małżeństwa za nieistniejące. Argumentem przemawiającym za koniecznością stwierdzenia, że zawarte małżeństwo jest nieistniejące w świetle art. 1 § 2 k.r.o. w zw. z art. 8 § k.r.o., było sporządzenie przez kierownika USC aktu małżeństwa pomimo nieterminowego dostarczenia przez duchownego zaświadczenia o złożeniu wobec niego wymaganych prawem oświadczeń woli nupturientów.

Rozpoznający sprawę w pierwszej instancji Sąd Okręgowy ustalił, że strony zawarły małżeństwo podlegające prawu Kościoła rzymskokatolickiego w obecności duchownego. Jednocześnie wyraziły wolę zawarcia małżeństwa według prawa świeckiego. Z tym że wskutek niedopatrzienia wikariusza zaświadczenie stanowiące podstawę sporządzenia aktu małżeństwa zostało przekazane kierownikowi USC po upływie pięciu dni od chwili zawarcia małżeństwa (z przekroczeniem terminu z art. 8 § 3 k.r.o.). Proboszcz, chcąc usunąć zaniedbanie wikarego, zaproponował małżonkom ponowne zawarcie już tylko ślubu cywilnego, oni jednak odmówili. Proboszcz, kierując się sugestią pracownika USC, sko-

⁵ Należy zatem podzielić pogląd A. Mezglewskiego – *Spóźniona rejestracja małżeństwa zawieranego w formie wyznaniowej. Glosa częściowo krytyczna do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2023 roku (III CZP 71/23)*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2023, nr 26, s. 373–392. (Przywołany tekst ukazał się po złożeniu do publikacji niniejszego opracowania).

rygował zaświadczenie wikarego, przesuwając datę ślubu i zmienił odpowiednio jego numer. Na podstawie tak zmodyfikowanego zaświadczenia kierownik USC sporządził akt małżeństwa.

Powództwo o ustalenie nieistnienia małżeństwa zostało oddalone. Sąd Okręgowy swoją decyzję uargumentował faktem spełnienia przesłanek z art. 1 § 2 k.r.o. mimo uchybienia terminu z art. 8 § 3 k.r.o. Sąd *a quo* zwrócił również uwagę, że małżonkowie przez wiele lat trwali we wspólnym pożyciu i zaciągali zobowiązania, natomiast spór powstał, gdy pozwana wystąpiła z pozwem o orzeczenie separacji i ustalenie obowiązku alimentacyjnego. Rozstrzygnięcie to zostało zaskarżone przez powoda. Sąd Apelacyjny jednak oddalił apelację powoda, dzielając ocenę sądu *meriti* co do spełnienia przesłanek z art. 1 § 2 k.r.o. Sąd *ad quem* podkreślił, że przerobienie przez duchownego zaświadczenia, o którym mowa w art. 8 § 2 k.r.o., dotyczyło tylko daty złożenia oświadczeń przez małżonków, nie zaś samego faktu ich złożenia i treści. Przekroczenie terminu przewidzianego w art. 8 § 3 k.r.o. powinno skutkować odmową sporządzenia aktu małżeństwa. Jeżeli jednak akt został ostatecznie sporządzony, to małżeństwo należy traktować jako zawarte. Dodatkowo Sąd Apelacyjny odwołał się do treści Konkordatu⁶ zawartego między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską. Sąd zauważył, że z treści art. 10 Konkordatu nie wynika, aby wskazany tam termin pięciodniowy stanowił konstytutywną przesłankę zawarcia małżeństwa w formie wyznaniowej.

3. Analiza i ocena stanowiska SN

Jak zaznaczono na początku niniejszej glosy – w ślad za omawianą uchwałą SN – w doktrynie można dostrzec trzy nurty, które odmiennie interpretują charakter czynności, jaką jest sporządzanie przez kierownika USC aktu małżeństwa, będącego następstwem zawarcia małżeństwa konkordatowego. W głosowanej uchwale ostatecznie został podzielony pogląd, że sporządze-

⁶ Konkordat między Stolicą Apostolską i Rzeczpospolitą Polską podpisany dnia 28 lipca 1993 r., Dz.U. z 1998 r. Nr 51, poz. 318 (dalej: Konkordat).

nie aktu małżeństwa w sytuacji zawarcia małżeństwa w formie wyznaniowej jest przesłanką o charakterze konstytutywnym. Do tej pory również przeważająca część doktryny opowiadała się za tym stanowiskiem⁷.

3.1. Sporządzenie aktu małżeństwa jako przesłanka konieczna o charakterze niekonstytutywnym

Pogląd o sporządzeniu aktu małżeństwa jako przesłance koniecznej do zawarcia małżeństwa, jednocześnie niemającego charakteru konstytutywnego, został odrzucony przez SN na samym wstępie. W syntetycznych uwagach Sąd wskazał, że różnica pomiędzy nurtem, zgodnie z którym sporządzenie aktu małżeństwa ma charakter konstytutywny, a poglądem będącym niejako podejściem hybrydowym – odmawiającym takiego charakteru, ale jednocześnie uznającym tę czynność za przesłankę konieczną zawarcia małżeństwa, jest nieomal niedostrzegalna. Różnica pomiędzy tymi dwoma poglądami istnieje jedynie na poziomie werbalnym i jest umotywowana chęcią uniknięcia przymiotnika „konstytutywny”, z którym wszakże powiązane są doniosłe skutki prawne oraz określony ładunek emocjonalny.

Poszukując w doktrynie źródła pierwszego z omawianych poglądów, należałoby przytoczyć rozważania Mirosława Nazara, który wskazuje, że „sporządzenie aktu małżeństwa dopełnia konstytutywny skutek oświadczenia woli jednoczesnego (z zawarciem małżeństwa w formie wyznaniowej) zawarcia małżeństwa podlegającego prawu polskiemu”. Jak wywodzi powołany autor – sporządzenie aktu małżeństwa zawieranego w formie wyznaniowej stanowi przesłankę istnienia małżeństwa – ma znaczenie konstytutywne⁸. Pogląd ten – w ślad za omawianą uchwałą – należy zali-

⁷ Zob. T. Smyczyński, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2009, s. 35; J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne*, Warszawa 2016, s. 200–202; J. Gajda, w: *System prawa prywatnego. Prawo rodzinne i opiekuńcze*, t. 11, red. T. Smyczyński, Warszawa 2009, s. 124.

⁸ J. Ignatowicz, M. Nazar, op.cit.

czyć do odmiany stanowiska uznającego konstytutywny charakter sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w formie wyznaniowej.

3.2. Deklaratywny charakter sporządzenia aktu małżeństwa

W uchwale SN krótko odniósł się także do poglądu o deklaratywnym charakterze sporządzenia aktu małżeństwa. Przeciwnko temu pogładowi głównie przemawia językowa interpretacja art. 1 § 2 k.r.o., jak również przyznane na mocy ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego⁹ kierownikowi USC kompetencje, w ramach których może on odmówić przyjęcia zaświadczenia przesłanego przez duchownego (*a posteriori* nie sporządzić aktu małżeństwa). W doktrynie zwraca się jednak uwagę, że wyrażony w przepisach obowiązek sporządzenia aktu małżeństwa nie przesądza *a priori* o jego konstytutywnym charakterze. Natomiast oparcie się jedynie na wykładni językowej stanowi nadmierne uproszczenie¹⁰. Małgorzata Balwicka-Szczyrba również utrzymuje, że bez względu na formę zawarcia małżeństwa sporządzenie aktu małżeństwa zawsze ma charakter deklaratywny¹¹. W jej ocenie rejestracja stanu cywilnego pełni funkcję porządkującą i stabilizującą, lecz nigdy nie ma charakteru konstytutywnego. Zasady dotyczące rejestracji małżeństwa nie powinny odbiegać od zasad rejestracji urodzeń i zgonów, które bezsprzecznie mają charakter deklaratywny. Podobnie akt małżeństwa zawartego w formie cywilnej ma charakter deklaratywny, zatem akt małżeństwa zawartego w formie wyznaniowej nie powinien być wyjątkiem od ogólnej zasady deklaratorywności aktów stanu cywilnego¹².

⁹ Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. Prawo o aktach stanu cywilnego, tekst jednolity: Dz.U. z 2023 r. poz. 1378. W szczególności chodzi o art. 87 ust. 5.

¹⁰ A. Mączyński, *Oświadczenia małżonków jako element zawarcia małżeństwa w formie konkordatowej*, w: *Prawo rodzinne w Polsce i w Europie. Zagadnienia wybrane*, red. P. Kasprzyk, Lublin 2005, s. 79.

¹¹ M. Balwicka-Szczyrba, *Pięciodniowy termin z art. 8 § 3 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, w: *Prawo rodzinne w Polsce i w Europie. Zagadnienia wybrane*, red. P. Kasprzyk, Lublin 2005, s. 101–102.

¹² Por. wyrok NSA z dnia 7 kwietnia 2016 r., II OSK 1927/14, Lex nr 2111123.

Przeciwnicy poglądu o konstytutywnym charakterze sporządzenia aktu małżeństwa odwołują się do sprzeczności tej koncepcji z *ratio legis* nowelizacji k.r.o. z 1998 r. Andrzej Mączyński wskazuje, że celem noweli z 1998 r.¹³ było stworzenie dwóch równoważnych form zawarcia małżeństwa – cywilnej i wyznaniowej. Natomiast przyjęcie, że sporządzenie aktu małżeństwa zawartego w formie wyznaniowej ma charakter konstytutywny, zbędnie różnicuje sytuację nupturientów¹⁴. Fakt ten dostrzegł również SN w głosowanej uchwale, podnosząc, że zróżnicowanie to wynika wprost z przepisów – odpowiednio § 1 i § 2 art. 1 k.r.o. Sąd, opowiadając się za słusznością swojego stanowiska, wyraził dość kategoryczny pogląd, że „nupturienci, którzy nie chcą, aby istnienie zawartego przez nich małżeństwa zależało od sporządzenia takiego aktu, mogą w każdym wypadku zawrzeć małżeństwo w sposób przewidziany w art. 1 § 1 k.r.o.”.

3.3. Sporządzenie aktu małżeństwa zawartego w formie wyznaniowej jako przesłanka o charakterze konstytutywnym

Ostatecznie Sąd, opowiadając się za konstytutywnym charakterem sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w formie wyznaniowej, *in principio* odwołał się do wykładni językowej art. 1 § 2 k.r.o. Przepis ten określa formalne przesłanki zawarcia małżeństwa w formie wyznaniowej ze skutkiem cywilnym, stanowiąc, że „małżeństwo zostaje zawarte, gdy [...] kierownik USC następnie sporządzi akt małżeństwa. Gdy zostaną spełnione powyższe przesłanki, małżeństwo uważa się za zawarte w chwili złożenia

¹³ Mowa tu głównie o ustawie z dnia 24 lipca 1998 r. o zmianie ustaw – Kodeks rodzinny i opiekuńczy, Kodeks postępowania cywilnego, Prawo o aktach stanu cywilnego, ustawy o stosunku Państwa do Kościoła Katolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz niektórych innych ustaw, Dz.U. Nr 117, poz. 757. Był to jednocześnie moment, od kiedy w Polsce zaczęła obowiązywać instytucja małżeństwa wyznaniowego ze skutkami cywilnymi.

¹⁴ A. Mączyński, *Konkordatowa forma zawarcia małżeństwa*, „Rejent” 2003, nr 10(150), s. 129–131.

oświadczenia woli w obecności duchownego”. Artykuł 2 k.r.o. wprost wiąże z niezachowaniem tych wymogów możliwość wystąpienia z powództwem o ustalenie nieistnienia małżeństwa. Regulacja ta jest jednoznaczna, trudno wskazać, jak w bardziej czytelny sposób ustawodawca miałyby uzależnić skutek zawarcia małżeństwa na podstawie art. 1 § 2 k.r.o. od sporządzenia aktu małżeństwa. Konstytutywne znaczenie ma sporządzenie aktu małżeństwa przez kierownika USC, a nie dokonanie tego na podstawie prawidłowo i we właściwym terminie przesłanych dokumentów¹⁵. Odmowa sporządzenia przez kierownika aktu stanu cywilnego oznacza, że małżeństwo zawarte przed duchownym nie wywoła skutków w sferze prawa cywilnego. W sytuacji, gdy kierownik jednostki sporządzi akt małżeństwa pomimo przekroczenia terminu wskazanego w art. 8 § 3 k.r.o., uznaje się, że małżeństwo pomimo uchybień formalnych istnieje¹⁶.

Również art. 10 ust. 1 Konkordatu pozwala wskazać warunki skutecznego zawarcia związku małżeńskiego wywierającego skutki w sferze cywilnoprawnej¹⁷, a są to następujące przesłanki: brak przeszkód między nupturientami wynikających z prawa polskiego, złożenie przy zawieraniu małżeństwa zgodnego oświadczenia woli dotyczącego wywarcia takich skutków, wpisanie zawartego małżeństwa w aktach stanu cywilnego na wniosek przekazany urzędowi stanu cywilnego w terminie pięciu dni od zawarcia małżeństwa. Dokonując analizy zestawionych przepisów – kodeksu i Konkordatu – SN słusznie zwrócił uwagę, że *ratio legis* art. 1 § 2 k.r.o. to również ochrona nupturientów chcących zawrzeć małżeństwo w formie wyznaniowej, które będzie skuteczne cywilnoprawnie. Natomiast bezpośrednie zastosowanie art. 10 ust. 1 Konkordatu mogłoby doprowadzić do zbyt wąskiego zastosowania przepisów k.r.o. Wszakże w obowiązującym stanie prawnym, mocą ustawy z dnia 26 czerwca 1997 r. o zmianie ustawy o gwaran-

¹⁵ M. Domański, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Osajda, J. Słyk, Warszawa 2023, art. 8, nb. 100–101.

¹⁶ Ibidem.

¹⁷ A. Tunia, *Zakres implementacji przepisów konkordatu dotyczących zawierania małżeństw cywilnych w formie wyznaniowej do systemu prawa polskiego*, „*Studia z Prawa Wyznaniowego*” 2015, nr 18, s. 215–230.

cjach wolności sumienia i wyznania oraz o zmianie niektórych ustaw¹⁸, treść art. 1 § 2 k.r.o. i uprawnienia w nim przewidziane mają zastosowanie do jedenastu kościołów albo innych związków wyznaniowych¹⁹. Założenie o bezpośrednim stosowaniu przepisów Konkordatu pozostawałoby w kolizji z art. 25 ust. 1 Konstytucji²⁰, który przewiduje równouprawnienie kościołów i innych związków wyznaniowych. Ostatecznie SN uznał, że celem regulacji konkordatowej jest uregulowanie sytuacji, w których małżeństwo zawarte w formie wyznaniowej będzie wywierało skutki zgodnie z prawem polskim – zatem określone zostały jedynie minimalne przesłanki, co nie ogranicza prawodawcy w zakresie szerszego, niż wynika to ze wskazanej umowy międzynarodowej, uznawania małżeństw kanonicznych za wywołujące skutki w świetle prawa polskiego. Uznanie na podstawie art. 10 ust. 1 Konkordatu, że terminowe przekazanie zaświadczenia jest przesłanką zawarcia małżeństwa, musiałoby konsekwentnie prowadzić do dalej idącego wniosku, zgodnie z którym wszelkie wymienione tam przesłanki mają taki charakter. Odnosiłoby się to również do przesłanki w postaci

¹⁸ Dz.U. z 1998 r. Nr 59, poz. 375.

¹⁹ Uprawnienia, o których mowa, zostały unormowane w ustawach: z dnia 4 lipca 1991 r. o stosunku Państwa do Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego, tekst jednolity: Dz.U. z 2014 r. poz. 1726, z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Augsburskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, tekst jednolity: Dz.U. z 2015 r. poz. 43, z dnia 13 maja 1994 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Reformowanego w Rzeczypospolitej Polskiej, tekst jednolity: Dz.U. z 2015 r. poz. 483, z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Ewangelicko-Metodystycznego w Rzeczypospolitej Polskiej, tekst jednolity: Dz.U. z 2014 r. poz. 1712, z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Chrześcijan Baptystów w Rzeczypospolitej Polskiej, tekst jednolity: Dz.U. z 2015 r. poz. 169, z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Adwentystów Dnia Siódmego w Rzeczypospolitej Polskiej, tekst jednolity: Dz.U. z 2014 r. poz. 1889, z dnia 30 czerwca 1995 r. o stosunku Państwa do Kościoła Polskokatolickiego w Rzeczypospolitej Polskiej, tekst jednolity: Dz.U. z 2014 r. poz. 1599, z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do gmin wyznaniowych żydowskich w Rzeczypospolitej Polskiej, tekst jednolity: Dz.U. z 2014 r. poz. 1798, z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Starokatolickiego Mariawitów w Rzeczypospolitej Polskiej, tekst jednolity: Dz.U. z 2015 r. poz. 14, z dnia 20 lutego 1997 r. o stosunku Państwa do Kościoła Zielonoświątkowego w Rzeczypospolitej Polskiej, tekst jednolity: Dz.U. z 2015 r. poz. 13.

²⁰ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r., Dz.U. Nr 78, poz. 483 ze zm.

braku przeszkód do zawarcia małżeństwa wynikających z prawa polskiego (art. 10 ust. 1 pkt 1 Konkordatu). Przyjęcie takiego wniosku byłoby sprzeczne z założeniami systemowymi polskiego prawa rodzinnego, w którym istnienie tzw. przeszkód małżeńskich jest przesłanką unieważnienia małżeństwa, a nie stwierdzenia jego nieistnienia. W rezultacie SN w głosowanej uchwale potraktował regulacje Konkordatu jedynie jako wskazówki interpretacyjne, a nie przeważające argumenty, które prowadzą do wniosku, że sporządzenie aktu małżeństwa zawartego w formie wyznaniowej ma charakter deklaracyjny²¹.

W dalszej kolejności SN odniósł się do regulacji prawa o aktach stanu cywilnego, które bezsprzecznie powiązane są z normami kodeksu, w szczególności do art. 61a ustawy z dnia 29 września 1986 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego²², który obowiązywał w dniu składania oświadczeń przez strony²³. Przepis ten przewidywał, że podstawą sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w sposób określony w art. 1 § 2 i 3 k.r.o. jest zaświadczenie sporządzone zgodnie z art. 8 § 2 kodeksu i przekazane do urzędu stanu cywilnego²⁴. Pomimo że w ogólnej teorii prawa administracyjnego akty stanu cywilnego uznaje się za dokumenty o charakterze deklaratoryjnym²⁵, istnieją sytuacje, zwłaszcza dotyczące zawierania małżeństw w formie wyznaniowej, które mogą stanowić wyjątek od tej zasady. Przyjęcie założenia o konstytutywnym charakterze sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w formie wyznaniowej stanowi odstępstwo od ogólnej zasady deklaracyjności aktów stanu cywilnego, a w konsekwencji prowadzi

²¹ Tak w szczególności A. Mączyński, *Oświadczenia małżonków*, s. 79.

²² Ustawa z dnia 29 września 1986 r. – Prawo o aktach stanu cywilnego, Dz.U. z 2011 r. Nr 212, poz. 1264 (dalej: p.a.s.c. z 1986 r.).

²³ W aktualnym stanie prawnym analogiczne zasady wynikają z art. 87 ust. 3 i 5 p.a.s.c.

²⁴ Art. 61a ust. 1 p.a.s.c. z 1986 r.

²⁵ Por. P. Kasprzyk, *Wydawanie odpisów aktów stanu cywilnego i zaświadczeń z ksiąg stanu cywilnego – uwagi de lege lata i de lege ferenda*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2008, nr 2, s. 319; A. Czajkowska, E. Pachniewska, *Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2011, s. 27; uchwała SN z dnia 22 czerwca 1989 r., III CZP 37/89, „Orzecznictwo Sądu Najwyższego. Izba Cywilna” 1989, nr 12, poz. 188.

do zróżnicowania obu form zawarcia małżeństwa wymienionych w art. 1 k.r.o. Jest to istotny mankament tego poglądu. Jednak istotnie przeważają argumenty wskazane w uchwale – takie jak zapewnienie bezpieczeństwa obrotu prawnego oraz konieczność maksymalnej ochrony złożonych przez nupturientów oświadczeń woli. Do tej pory również w doktrynie zwracano uwagę na aspekt zapewniania państwowej kontroli nad zawieraniem związków małżeńskich wywierających skutki cywilnoprawne, co w konsekwencji miało prowadzić do stabilności stanu cywilnego, ale jednocześnie zneutralizować istniejący w opinii publicznej zarzut dotyczący podporządkowania prawa świeckiego kościelnemu²⁶. Nie można by mówić o takiej kontroli, gdyby akt małżeństwa miał charakter jedynie deklaracyjny – potwierdzający. W przypadku małżeństwa zawieranego w formie wyznaniowej udział czynnika oficjalnego w osobie kierownika USC jest ograniczony. Stąd też kwalifikowany wymóg sporządzenia konstytutywnego aktu małżeństwa, który urzeczywistnia udział organu administracji publicznej. Jak słusznie przyjął SN, duchowny w przypadku zawierania małżeństwa wyznaniowego nie pełni roli organu administracji *sensu stricto*. Realizowane przez duchownego zadanie ma jednak charakter publiczny, ponieważ wykonywane jest wobec organu administracji publicznej, którym jest kierownik USC, na podstawie odpowiedniego upoważnienia określonego w przepisach państwowych (art. 8 § 3 k.r.o.)²⁷. Właściwe przekazanie oświadczeń nupturientów przez duchownego umożliwia kierownikowi USC następcze zbadanie poprawności etapu odbywającego się bez jego udziału. W przypadku stwierdzenia uchybień – zgodnie z art. 89 ust. 1 p.a.s.c. – kierownik USC odmawia przyjęcia zaświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński. W przypadku podjęcia decyzji odmownej zawiadamiani są nupturienci, którym przysługuje prawo do odwołania się od takiego rozstrzygnięcia do

²⁶ Zob. J. Gajda, w: *System*, t. 11, s. 124; T. Smoczyński, *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, s. 35.

²⁷ A. Tunia, *Procedura zawarcia małżeństwa – administracyjna czy cywilna?*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Iuridica” 2017, nr 81, s. 92.

sądu²⁸. W tym stanie rzeczy należy pozytywnie ustosunkować się do poglądu SN, że poprzez przyznanie zainteresowanym prawa do sądu ustawodawca podkreślił konstytucyjny charakter czynności, jaką jest sporządzenie aktu małżeństwa²⁹.

Sporządzenie konstytucyjnego aktu małżeństwa i zarejestrowanie związku w USC są istotne również z perspektywy stron, które w ten sposób zyskują pewność, że ich małżeństwo jest skuteczne nie tylko wobec kościoła albo innego związku wyznaniowego, lecz także na gruncie prawa cywilnego, co prowadzi do maksymalnej ochrony małżeństwa. Takie podejście zapewnia też bezpieczeństwo obrotu prawnego uczestniczących w nim podmiotów, poprzez wyeliminowanie stanu niepewności, pomiędzy czasem złożenia oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński w obecności duchownego a sporządzeniem aktu małżeństwa przez kierownika USC. Oświadczenie woli małżonków będzie bowiem wywierać skutki *ex tunc* (skutek retroaktywny), o ile zostanie sporządzony akt małżeństwa³⁰. W świetle takiego unormowania należy przyjąć, że to sam wpis do rejestru, a nie termin, jest kluczowym elementem zarówno w kodeksie rodzinnym i opiekuńczym, jak i w konkordacie, który stanowi przesłankę zaistnienia małżeństwa³¹. Spełnienie tego warunku wyłączone jest spod autonomicznego działania małżonków – nie mają oni zatem kompetencji do unicestwienia skutków prawnych złożonych oświadczeń woli o zamiarze zawarcia małżeństwa podlegającemu prawu polskiemu. Zatem wstąpienie przez nich w kolejny związek małżeński

²⁸ W terminie 14 dni od dnia doręczenia zawiadomienia do wystąpienia do sądu z wnioskiem o rozstrzygnięcie, czy przyczyny odmowy wskazane w zaświadczeniu kierownika urzędu stanu cywilnego są uzasadnione.

²⁹ A. Tunia, *Wpływ braku rejestracji małżeństwa zawartego w formie wyznaniowej na bezpieczeństwo obrotu prawnego*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2020, nr 23, s. 312–313. A. Mezglewski, A. Tunia, *Wyznaniowa forma zawarcia małżeństwa cywilnego*, Legalis, rozdział 9.2; A. Czajkowska, w: *Prawo o aktach stanu cywilnego z komentarzem. Przepisy wykonawcze i związkowe oraz wzory dokumentów*, red. I. Basior, D. Sorbian, A. Czajkowska, Warszawa 2015, art. 87, pkt 5.

³⁰ Ibidem.

³¹ T. Sokołowski, *Zastosowanie przepisów regulujących zawarcie małżeństwa konkordatowego*, w: *Prawo rodzinne w Polsce i w Europie. Zagadnienia wybrane*, red. P. Kasprzyk, Lublin 2005, s. 88–89.

z inną osobą przed sporządzeniem aktu małżeństwa wyznaniowego byłoby zawarciem związku bigamicznego (art. 13 § 1 k.r.o.)³².

Konkludując, art. 1 § 2 k.r.o. jest właściwą jednostką określającą konieczne wymogi do zawarcia małżeństwa wyznaniowego. Analizując zaś charakter art. 8 k.r.o., trzeba stwierdzić, że zawiera on jedynie dyspozycje o znaczeniu formalnym w stosunku do duchownego, jakie ma wykonać w przypadku zawierania w jego obecności małżeństwa wyznaniowego. Trudno uznać, aby racjonalny ustawodawca dokonywał następnie w przepisach o znaczeniu proceduralnym modyfikacji ustanowionych wcześniej przez siebie przesłanek o charakterze materialnoprawnym. W świetle powyższego, w ślad za omawianą uchwałą, należy wskazać, że na gruncie tych przepisów mamy do czynienia ze specyficzną procedurą administracyjną.

Istotną kwestią, chociaż nieco marginalnie omówioną w głosowanej uchwale, jest ocena charakteru terminu wskazanego w art. 8 § 3 k.r.o. Uchwała SN w tym zakresie stanowi znaczny wyłom³³ od obecnego, w zasadzie dychotomicznego, podziału w doktrynie rozumienia terminu z art. 8 § 3 k.r.o. na instrukcyjny³⁴ bądź zawity³⁵. Ostatecznie skład orzekający opowiedział się za poglądem, że ów termin nie jest terminem zawitym prawa

³² J. Ignatowicz, M. Nazar, *Prawo rodzinne*, s. 202.

³³ W postanowieniu z dnia 16 listopada 2005 r., V CK 325/05, SN podkreślił, że termin, o którym mowa w art. 8 § 3 k.r.o., ma charakter prekluzyjny, z czym wiąże się niemożliwość jego dowolnego wydłużania. „Skutkiem niedochowania pięciodniowego terminu co do przekazania do urzędu stanu cywilnego dokumentów stwierdzających zawarcie małżeństwa bez wykazania siły wyższej jest odmowa kierownika urzędu stanu cywilnego sporządzenia cywilnego aktu zawarcia małżeństwa”.

³⁴ Zob. szerzej M. Balwicka-Szczyrba, *Zasady biegu 5-dniowego terminu z art. 8§ 3 k.r.o. Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, w: Przesłanki konieczne zawarcia małżeństwa. Próba systematyzacji zagadnienia w aspekcie wymogów formy religijnej*, red. A. Tunia, Lublin 2011, s. 85–93.

³⁵ Zob. szerzej M. Nazar, J. Ignatowicz, op.cit.; A. Wolter, J. Ignatowicz, K. Stefaniuk, *Prawo cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2009, s. 340; G. Jędrejek, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2017, art. 8, nt. 5; T. Smyczyński, *Odpowiedzialność odszkodowawcza duchownego z powodu naruszenia prawa przy zawieraniu małżeństwa*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2002, nr 2(59), s. 168; A. Zieliński, *Prawo rodzinne i opiekuńcze w zarysie*, Warszawa 2000, s. 70.

cywilnego materialnego, ma natomiast charakter administracyjnoprawny. W uchwale Sąd Najwyższy powziął słuszne wątpliwości, że gdyby podzielić istniejący w doktrynie pogląd o charakterze zawitym terminu, jego wpływ, bez wykazania siły wyższej, powodowałby, że zawarte przez nupturientów małżeństwo nie wywrze skutków cywilnych, a więc nie będzie istniało na gruncie prawa polskiego³⁶. Przyjęcie koncepcji o charakterze zawitym pięciodniowego terminu mogłoby doprowadzić do nieuzasadnionego zróżnicowania sytuacji prawnej osób (zawierających małżeństwa) będących w takiej samej sytuacji prawnej i faktycznej i uzależnienia jej od zachowania kierownika urzędu stanu cywilnego. Skoro adresatem normy art. 8 § 3 k.r.o. jest duchowny w zakresie dyspozycji o przesłaniu zaświadczenia przed upływem pięciodniowego terminu, to nupturienci nie mają wpływu na dalsze podejmowane czynności przez podmioty uprawnione, a jednak mogą ich spotkać dotkliwe konsekwencje zaniedbań osób trzecich. Przy założeniu, że termin ten ma charakter wyłącznie porządkowy, skutki jego uchybienia nie będą aż tak daleko idące – nie pociągną za sobą niewywołania skutków cywilnych przez małżeństwo zawarte w formie wyznaniowej.

W związku z tym w uchwale trafnie podzielono wyrażony w literaturze (dotychczas mniejszościowy) pogląd³⁷, zgodnie z którym termin przewidziany w art. 8 § 3 k.r.o. należy rozpatrywać raczej na gruncie prawa administracyjnego z uwagi na specyfikę materii – przekazania zaświadczeń, a następnie sporządzenia aktu małżeństwa. Aby rozszerzyć argumentację Sądu Najwyższego, uzasadnione jest odwołanie się do motywacji, która skłoniła ustawodawcę do wprowadzenia omawianego terminu do k.r.o. Głównym celem było usprawnienie procedury uznania skut-

³⁶ J. Wójcik, *Zawity czy instrukcyjny charakter pięciodniowego terminu z art. 8 § 3 ustawy z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy – rozważania prawnoporównawcze*, „Przegląd Sądowy” 2016, nr 5, s. 110.

³⁷ Tak A. Tunia, *Wpływ braku rejestracji małżeństwa zawartego w formie wyznaniowej na bezpieczeństwo obrotu prawnego*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2020, nr 23, s. 307–331, gdzie autorka stwierdziła, że „Rejestracja małżeństw zawieranych w formie wyznaniowej jest zagadnieniem o charakterze administracyjnoprawnym wiążącym się z usankcjonowaniem statusu prawnego osoby fizycznej w związku z zawartym przez nią związkiem małżeńskim”.

ków cywilnych małżeństwa wyznaniowego oraz skrócenie czasu między ceremonią zawarcia małżeństwa a jego oficjalną rejestracją. W uzasadnieniu projektu podkreślano potrzebę klarownego uregulowania sytuacji nupturientów w okresie między zawarciem małżeństwa w formie wyznaniowej a formalnym zarejestrowaniem małżeństwa. Z tego powodu uznano, że niestosowanie się do zasad dotyczących przekazywania stosownych dokumentów do urzędu stanu cywilnego, niezbędnych do sporządzenia aktu małżeństwa, skutkować będzie utratą mocy oświadczeń woli składanych przed duchownym³⁸.

Wykładnia historyczna i celowościowa przemawiają za przyjęciem, że termin pięciodniowy wskazany w art. 8 § 3 k.r.o. jest terminem prawa administracyjnego, którego przekroczenie powinno skutkować odmową sporządzenia aktu małżeństwa. Jednakże akt małżeństwa sporządzony przez kierownika USC, wykonującego zadania administracji publicznej, będącego władnym do kontroli przesyłanych zaświadczeń, prowadzi niejako do konwalidacji wadliwie – w tym wypadku z przekroczeniem terminu – przekazanych oświadczeń nupturientów. Wniosków tych nie podważa odwołanie się do treści Konkordatu – w szczególności art. 10 ust. 1 – który to, jak wcześniej wskazano, nie nadaje się do bezpośredniego stosowania. Akt małżeństwa sporządzony przez kierownika urzędu stanu cywilnego staje się formalnym dokumentem potwierdzającym zawarcie małżeństwa, co ma konstytutywny charakter, a więc powoduje powstanie prawnego związku małżeńskiego między małżonkami. Bez tego aktu związek małżeński nie jest uznawany w sferze prawa cywilnego³⁹. Trafnie zatem przyjął SN, że „przestrzeganie różnego rodzaju wymagań, w tym proceduralnych, przewidzianych w art. 3 i następne k.r.o., nie stanowi przesłanek koniecznych zawarcia małżeństwa, co odnosi się także do wymagań przewidzianych w art. 8 k.r.o.” – zatem samo dochowanie terminu nie stanowi przesłanki konstytutywnej zawarcia małżeństwa wyznaniowego, dopiero sporządzenie aktu małżeństwa nosi tę cechę. Stąd też *de lege lata*, dokonując

³⁸ Uzasadnienie projektu, „Przegląd Legislacyjny” 1997, nr 4, s. 146.

³⁹ W doktrynie określane również jako *matrimonium non existens*.

wykładni art. 87 ust. 5 p.a.s.c., należy przyjąć, że kierownik USC nie traci, pomimo upływu terminu z art. 8 § 3 k.r.o., kompetencji do dokonania wpisu⁴⁰.

4. Podsumowanie

W głosowanej uchwale Sąd Najwyższy podjął istotne rozważania dotyczące charakteru prawnego sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w formie wyznaniowej. Ostatecznie SN uznał, że sporządzenie aktu małżeństwa przez kierownika USC w następstwie zawarcia małżeństwa w formie wyznaniowej ma charakter konstytutywny. Niezależnie od tego, czy dopełnione zostały wymagania przewidziane w art. 8 k.r.o., małżeństwo zostaje zawarte, gdy mężczyzna i kobieta zawierający związek małżeński podlegający prawu wewnętrznemu kościoła albo innego związku wyznaniowego w obecności duchownego oświadczą wolę jednoczesnego zawarcia małżeństwa podlegającego prawu polskiemu, a kierownik urzędu stanu cywilnego sporządzi akt małżeństwa (art. 1 § 2 k.r.o.). Sąd przyjął, że sam fakt dochowania pięciodniowego terminu nie jest przesłanką o charakterze konstytutywnym. Teza przyjęta przez SN zbiega się z włoską koncepcją tzw. wpisu spóźnionego⁴¹. Regulacja w prawie włoskim, podobnie jak przepisy polskie, przewiduje pięciodniowy termin na przekazanie przez duchownego do kierownika USC oświadczeń nupturientów⁴². Z tą różnicą, że małżeństwo jest skuteczne na gruncie prawa cywilnego z chwilą jego zawarcia,

⁴⁰ Wpisu takiego może dokonać, jeśli przekazane dokumenty spełniają wszelkie wymogi przedmiotowo i podmiotowo istotne.

⁴¹ M.in. we Włoszech dopuszczona została możliwość dokonania wpisu małżeństwa wyznaniowego, nawet jeżeli wpis został dokonany po upływie pięciodniowego terminu wskazanego w Konkordacie laterańskim – *Accordo Tra la Santa Sede E La Repubblica Italiana Che Apporta Modificazioni al Concordato Lateranense*. Zob. szerzej P. Lewandowski, *Małżeństwo i rozwód w Kościele waldensów we Włoszech w perspektywie małżeństwa mieszanego*, „*Annales Canonici*” 2015, nr 11, s. 121–122.

⁴² Art. 8 ust. 1 *Accordo Tra la Santa Sede E La Repubblica Italiana Che Apporta Modificazioni al Concordato Lateranense*, https://www.vatican.va/roman_curia/secretariat_state/archivio/documents/rc_seg_st_19850603_santa-sede-italia_it.html/ (dostęp: 12.12.2023 r.).

nawet gdyby kierownik USC po otrzymaniu aktu małżeństwa nie wpisał go do rejestru w przepisany czas, a więc status małżonka konstytuuje się już w chwili zawarcia małżeństwa i użykuje skutki cywilne *ex tunc*⁴³. Konkluzja Sądu Najwyższego jest więc tożsama.

Końcowo, w ślad za Joanną Wójcik, można by zgłosić postulat *de lege ferenda* o zmianę lub uchylenie art. 87 ust. 5 p.a.s.c.⁴⁴ Przepis ten koliduje z regulacją k.r.o. Obowiązek odmowy sporządzenia przez kierownika urzędu stanu cywilnego aktu małżeństwa w przypadku przekroczenia pięciodniowego terminu z art. 8 § 3 k.r.o., który jest interpretowany jako termin zawity⁴⁵, ma zdecydowanie zbyt doniosłe skutki wobec sytuacji prawnej nupturientów, którzy zostają pozbawieni możliwości wywołania skutków cywilnych przez zawarte małżeństwo wyznaniowe. Skuteczność złożonych przez nich oświadczeń woli nie powinna być w żaden sposób uzależniona od skutecznego dokonania określonych czynności przez osoby trzecie⁴⁶. Innym rozwiązaniem mogłoby być znowelizowanie art. 8 § 3 k.r.o. poprzez precyzyjne wskazanie, że również małżonkowie – lub którekolwiek z nich – są uprawnieni (upoważnieni) do przekazania wystawionego przez duchownego zaświadczenia kierownikowi USC⁴⁷. Jednak takie rozwiązanie wymagałoby dalszych zmian w przepisach p.a.s.c. W doktrynie postuluje się także jednoznaczne sformułowanie art. 8 § 3 k.r.o., tak aby wprost stanowił, że niezachowanie 5-dniowego terminu nie wpływa na istnienie bądź nieistnienie małżeństwa⁴⁸.

W literaturze przedmiotu wskazuje się ponadto, że *de lege lata* duchowny nie jest jedynym podmiotem zobowiązanym do przekazania zaświadczenia. Podkreśla się, że również małżonkowie posia-

⁴³ G. Girardet, *Il matrimonio*, Torino 2003, s. 41.

⁴⁴ J. Wójcik, op.cit., s. 113.

⁴⁵ Jak już wskazano, w doktrynie dominuje pogląd o charakterze zawitym terminu pięciodniowego z art. 8 § 3 k.r.o.

⁴⁶ J. Wójcik, op.cit., s. 118–119.

⁴⁷ Ibidem.

⁴⁸ Por. Z. Jancewicz, *Bezskuteczny upływ terminu z art. 8 § 3 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego a zawarcie małżeństwa konkordatowego*, „Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” 2022, t. 17, nr 19(1), s. 89–116.

dają takie uprawnienia, przyznane im na mocy art. 28 k.p.a.⁴⁹ Będąc stronami postępowania, mogą oni wystąpić do kierownika USC z wnioskiem o dokonanie rejestracji małżeństwa⁵⁰. Zatem konsekwentnie złożenie przez małżonków wniosku o rejestrację małżeństwa nie będzie ograniczone żadnym terminem, skoro termin 5-dniowy wiąże tylko duchownego⁵¹. Taki pogląd niewątpliwie urzeczywistnia zasadę *favor matrimonii*.

STRESZCZENIE

Charakter prawny sporządzenia aktu małżeństwa zawartego
w formie wyznaniowej oraz znaczenie terminu
z art. 8 § 3 k.r.o. Glosa do uchwały Sądu Najwyższego
z dnia 10 maja 2023 r., III CZP 71/22

W aprobowanej glosie analizie poddana została uchwała Sądu Najwyższego z dnia 10 maja 2023 r., III CZP 71/22, w której podjęto rozważania nad charakterem sporządzenia aktu małżeństwa zawartego w formie wyznaniowej. Omawiana uchwała stanowi przegląd istniejących w doktrynie poglądów. Podjęte przez Sąd rozważania zostały poparte analizą dogmatyczną i porównawczą. Krytyczna ocena każdego ze stanowisk doprowadziła do konkluzji, że sporządzenie przez kierownika USC aktu małżeństwa zawartego w formie wyznaniowej ma charakter konstytutywny. Na tym tle w sposób szczególny zarysowuje się również zagadnienie dotyczące znaczenia terminu wskazanego w art. 8 § 3 k.r.o. Przyjęty przez SN pogląd o administracyjnym charakterze tego terminu stanowi wyłom w dotychczas przyjętej linii orzeczniczej tego Sądu. Teza ta nie jest oczywista także z perspektywy dychotomicznego (dotychczas) podziału doktryny, która charakteryzuje pięciodniowy termin wskazany w k.r.o. jako instrukcyjny albo zawity. Autorka pozytywnie ustosunkowała się do przyjętych w uchwale poglądów, wzbogaciła jednak wywód o własne spostrzeżenia i postulaty.

Słowa kluczowe: charakter konstytutywny; charakter prawny aktu małżeństwa; małżeństwo wyznaniowe; termin administracyjnoprawny

⁴⁹ Ustawa z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego, tekst jednolity: Dz.U. z 2023 r. poz. 775 ze zm.

⁵⁰ A. Mezglewski, A. Tunia, *Wyznaniowa forma*, nt. 8.3–8.4.

⁵¹ Ibidem.

SUMMARY

The legal nature of drafting a marriage certificate concluded in a religious form and the meaning of the notion in Article 8 § 3 of the Family and Guardianship Code. Gloss to the Supreme Court resolution of May 10, 2023, III CZP 71/22

In the approving gloss, the resolution of the Supreme Court of May 10, 2023, was analysed, III CZP 71/22, in which consideration was given to the nature of drawing up a marriage certificate concluded in a religious form. The resolution in question is a review of existing views in the doctrine. The considerations undertaken by the Court were supported by a dogmatic and comparative analysis. A critical assessment of each standpoint has led to the conclusion that drawing up a marriage certificate by the head of the register of deeds concluded in a religious form is of constitutive character. Against this background, the issue of the meaning of the time limit indicated in Article 8 § 3 of the Civil Code is also particularly outlined. The view adopted by the Supreme Court on the administrative nature of this term constitutes a break in the hitherto accepted line of jurisprudence of this Court. This thesis is not obvious also from the perspective of the dichotomous (so far) division of the doctrine, which characterises the 5-day term indicated in the Polish Family Relations Code as either instructional or lapsed. The author responded positively to the views adopted in the resolution, but enriched the argument with her own observations and postulates.

Keywords: constitutive nature; legal nature of the marriage certificate; religious marriage; administrative and legal term

BIBLIOGRAFIA

- Balwicka-Szczyrba M., *Pięciodniowy termin z art. 8 § 3 kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, w: *Prawo rodzinne w Polsce i w Europie. Zagadnienia wybrane*, red. P. Kasprzyk, Lublin 2005.
- Balwicka-Szczyrba M., *Zasady biegu 5-dniowego terminu z art. 8 § 3 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego*, w: *Przesłanki konieczne zawarcia małżeństwa. Próba systematyzacji zagadnienia w aspekcie wymogów formy religijnej*, red. A. Tunia, Lublin 2011.
- Czajkowska A., *Art. 87*, w: *Prawo o aktach stanu cywilnego z komentarzem. Przepisy wykonawcze i związkowe oraz wzory dokumentów*, red. I. Basior, D. Sorbian, A. Czajkowska, Warszawa 2015.
- Czajkowska A., Pachniewska E., *Prawo o aktach stanu cywilnego. Komentarz*, Warszawa 2011.
- Domański M., *Art. 8*, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Osajda, J. Słyk, Warszawa 2023.
- Gajda J., w: *System prawa prywatnego. Prawo rodzinne i opiekuńcze*, t. 11, red. T. Smyczyński, Warszawa 2009.
- Girardet G., *Il matrimonio*, Torino 2003.
- Jancewicz Z., *Bezskuteczny upływ terminu z art. 8 § 3 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego a zawarcie małżeństwa konkordatowego*, „Biuletyn Stowarzyszenia Absolwentów i Przyjaciół Wydziału Prawa i Administracji Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego” 2022, t. 17, nr 19(1).
- Jędrejek G., *Art. 8*, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, Warszawa 2017.
- Kasprzyk P., *Wydawanie odpisów aktów stanu cywilnego i zaświadczeń z ksiąg stanu cywilnego – uwagi de lege lata i de lege ferenda*, „Roczniki Nauk Prawnych” 2008, nr 2.
- Lewandowski P., *Małżeństwo i rozwód w Kościele waldensów we Włoszech w perspektywie małżeństwa mieszanego*, „Annales Canonici” 2015, nr 11.
- Mączyński A., *Konkordatowa forma zawarcia małżeństwa*, „Rejent” 2003, nr 10(150).
- Mączyński A., *Oświadczenia małżonków jako element zawarcia małżeństwa w formie konkordatowej*, w: *Prawo rodzinne w Polsce i w Europie. Zagadnienia wybrane*, red. P. Kasprzyk, Lublin 2005.
- Mezglewski A., *Spóźniona rejestracja małżeństwa zawieranego w formie wyznaniowej. Glosa częściowo krytyczna do uchwały Sądu Naj-*

- wyższego z dnia 10 maja 2023 roku (III CZP 71/23), „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2023, nr 26.
- Mezglewski A., Tunia A., *Wyznaniowa forma zawarcia małżeństwa cywilnego*, Warszawa 2007.
- Nazar M., Ignatowicz J., *Prawo rodzinne*, Warszawa 2016.
- Olczyk M., Art. 8, w: *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz aktualizowany*, red. M. Fras, M. Habdas, Lex/el. 2023.
- Piasecki K., *Prawo małżeńskie*, Warszawa 2011.
- Sokołowski T., *Zastosowanie przepisów regulujących zawarcie małżeństwa konkordatowego*, w: *Prawo rodzinne w Polsce i w Europie. Zagadnienia wybrane*, red. P. Kasprzyk, Lublin 2005.
- Smyczyński T., *Odpowiedzialność odszkodowawcza duchownego z powodu naruszenia prawa przy zawieraniu małżeństwa*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 2002, nr 2(59).
- Smyczyński T., *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, Warszawa 2009.
- Tunia A., *Procedura zawarcia małżeństwa – administracyjna czy cywilna?*, „Acta Universitatis Lodzensis. Folia Iuridica” 2017, nr 81.
- Tunia A., *Wpływ braku rejestracji małżeństwa zawartego w formie wyznaniowej na bezpieczeństwo obrotu prawnego*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2020, nr 23.
- Tunia A., *Zakres implementacji przepisów konkordatu dotyczących zawierania małżeństw cywilnych w formie wyznaniowej do systemu prawa polskiego*, „Studia z Prawa Wyznaniowego” 2015, nr 18.
- Wolter A., Ignatowicz J., Stefaniuk K., *Prawo cywilne. Zarys wykładu*, Warszawa 2009.
- Wójcik J., *Zawity czy instrukcyjny charakter pięciodniowego terminu z art. 8 § 3 ustawy z 25.02.1964 r. – Kodeks rodzinny i opiekuńczy – rozważania prawnoporównawcze*, „Przegląd Sądowy” 2016, nr 5.
- Zieliński A., *Prawo rodzinne i opiekuńcze w zarysie*, Warszawa 2000.